

Oscar Wilde. *De profundis*: un judici sever de Sòfocles com a poeta¹

Pau Gilabert Barberà²
Universitat de Barcelona

Per a Maria Salvador

De qui, com O. Wilde³ a *El crític com artista*, digué: “Tot el que en la nostra vida és modern, ho devem als grecs. Tot el que és anacrònic, es deu al medievalisme.” (“*Whatever, in fact, is modern in our life we owe to the Greeks. Whatever is an anachronism is due to mediaevalism*”)⁴, caldria esperar en estricta lògica una alta valoració del poeta tràgic que intuïm creia situat en el cim de l’art dramàtic grec i triomfant sobre qualsevulla obscurantisme: Sòfocles. Constatem, però, que, un cop emès el judici *in carcere et vinculis*, és a dir, quan un examen de consciència rigorós ja li és indefugible i li urgeix la necessitat d’obtenir pietat i compassió, hi ha lloc per a matisos i precisions:

“Havia dit que Crist es troba al mateix nivell que els poetes. És veritat. Shelley i Sòfocles l’acompanyen. Però tota la seva vida és també el més meravellós dels poemes. Per “pietat i terror” no hi ha res en tot el cicle de la tragèdia grega que se li pugui comparar. La puresa absoluta del protagonista eleva tot el projecte a una alçada d’art romàntic del qual els patiments de Tebes i el llinatge de Pèlops queden exclosos pel seu horror, i demostra fins a quin punt Aristòtil s’equivoca quan, en el seu tractat sobre el drama, digué que seria impossible suportar l’espectacle del dolor d’un innocent. Ni a Èsquil ni a Dant... ni a Shakespeare... hi ha res que, per la pura simplicitat del *páthos* casat i unit a la sublimitat de l’efecte tràgic, pugui dir-se que s’equipara o que tan sols s’acosta al darrer acte de la passió de Crist” (“*I had said of Christ that he ranks with the poets. That is true. Shelley and Sophocles are of his company. But his entire life also is the most wonderful of poems. For 'pity and terror' there is nothing in the entire cycle of Greek tragedy to touch it. The absolute purity of the protagonist raises the entire scheme to a height of romantic art from which the sufferings of Thebes and Pelops' line are by their very horror excluded, and shows how wrong Aristotle was when he said in his treatise on the drama that it would be impossible to bear the spectacle of one blameless in pain. Nor in Aeschylus nor Dante... in Shakespeare... is there anything that, for sheer simplicity of pathos wedded and made one with sublimity of tragic effect, can be said to equal or even approach the last act of Christ's passion*” -166-7)⁵.

No cal dir que, presoner i humiliat, no és precisament l’agosarat creador de paradoxes qui parla en aquests moments, però només la paradoxa li permet de fet conjuminar anacrònicament

¹ Aquest article fou publicat a les *Actas del Congreso Internacional 'Sófocles el hombre / Sófocles el poeta'*. Málaga, 2004, pp. 443-452.

² Professor Titular de Filologia Grega del Departament de Filologia Grega de la Universitat de Barcelona. Gran Via de les Corts Catalanes 585, 08007 Barcelona. Telèfon: 934035996; fax: 934039092; correu electrònic: pgilabert@ub.edu; pàgina web personal: www.paugilabertbarbera.com

³ Com introducció a la seva biografia, bibliografia i personalitat intel·lectual, vegeu per exemple: BASHFORD, 1999; BECKSON, 1998; CALLOWAY, 1997; ELLMANN, 1990; HOLLAND, 1997; KNOX, 1994; MIKOLYZK, 1993; SAWERS, 1997; *The Cambridge Companion...*, 1997 i VARTY, 1998.

⁴ The Project Gutenberg Etext of *Intentions*.

⁵ Totes les citacions i la seva numeració entre parèntesis correspondran a *O. Wilde. De Profundis and Other Writings*. London: Penguin Classics, 1986 (les traduccions són meves).

modernitat i medievalisme, i fins i tot tragèdia i romanticisme, i proclamar davant un món que en bona mesura es deixà fascinar per l'exhortació panhedònica de l'esteticisme i per la sofisticació de la decadència que és des de la nuesa del dolor de l'innocent, i en contra de l'afirmació d'Aristòtil⁶, que la tragèdia o, potser millor, l'efecte tràgic de la representació dramàtica assoleix fites de sublimitat romàntica incomparables. Al llarg de la Cultura Occidental, Paganisme i Cristianisme han viscut enfrontaments i simbiosis múltiples, i de bell nou queden enfrontats ara en el cor i la ment de qui, des de la *metánoia* o penediment, necessita emmirallar-se en la puresa i no pas, com s'esdevé sovint en la tragèdia grega, en l'horror de màcules i destins insalvables. Sòfocles queda fora, és cert, de la crema o rigorosa selecció, però ràpidament s'adverteix que, per al Wilde del *De profundis*, ni Antígona ni Edip, per exemple, podran equiparar-se mai amb la puresa de Crist, ni per descomptat la representació dels seus drames respectius o la simple reflexió sobre la seva tràgica sort opera el mateix grau de *kátharsis*, en aplicació estricta, aquest cop sí, de la definició aristotèlica de la tragèdia⁷.

Què li impedeix a Sòfocles comparar-se en realitat amb Crist o, el que és el mateix, què eleva Crist a una categoria artística superior? La pietat popular apel·laria simplement a l'*empeiria*, experiència o comprovació de la correspondència entre la paraula i l'exemple donat, però el tarannà de l'artista, avesat a allunyar-se de la realitat immediata fins a objectivar-la i afaïçonar-la a discreció, ha de seguir per força uns altres paràmetres:

“El lloc de Crist és sens dubte entre els poetes. Tota la seva concepció de la humanitat va sorgir directament de la imaginació i només es pot entendre amb el seu ajut. L'home fou per a ell el que Déu per al panteïsta. Fou el primer a concebre la divisió de races com una unitat, i, sentint que mitjançant el misticisme de la simpatia tots s'havien encarnat en ell mateix, diu ser el Fill de l'un o de l'altre, segons el seu humor... però Jesús de Natzaret es creà totalment a si mateix amb la seva pròpia imaginació... per això fascina tant els artistes” (“*Christ's place indeed is with the poets. His whole conception of humanity sprang right out of the imagination and can only be realised by it. What God was to the pantheist, man was to him. He was the first to conceive the divided races as a unity. Before his time there had been gods and men, and, feeling through the mysticism of sympathy that in himself each had been made incarnate, he calls himself the Son of the one or the Son of the other, according to his mood (166)... but out of his own imagination entirely did Jesus of Nazareth create himself... This is why he is so fascinating to artists*” -173).

Podriem pensar, doncs, que, com si d'un filòsof platònic es tractés, en bona mesura místic, Crist sap i vol ascendir, segons Wilde, per l'escala de l'abstracció fins a arribar a l'Arquetip i, lluny ja de la concreció de l'individu, “simpatitzar amb” la Humanitat o “compadir-se'n”. Però no; el singular art imaginatiu de Jesús de Natzaret consisteix precisament a descendir i descobrir la Humanitat en l'home concret, en l'individu, fins a imaginar-se a si mateix, home també, com l'encarnació ara i aquí de l'Arquetip. Tanmateix, seguint Gautier, Baudelaire y Huysmans, Wilde

⁶ Aristòtil. *Poètica*. Cap XIII, 2: “... és evident, en primer lloc, que és necessari que els homes honrats no apareguin canviant de la fortuna a l'infortuni” (οὔτε τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν –la traducció és meua seguint l'edició de R. Kessel. *Aristoteles de arte poetica liber*. Oxford: Clarendon Press, 1965, rpr. 1968).

⁷ Cap. VI 2-3: “La tragèdia és, doncs, imitació d'una acció seriosa i completa... on la representació recolza en l'acció i no pas en la narració, i per mitjà de la compassió i el temor aconsegueix la purificació de passions semblants” (ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μέγεθος ἐχούσης... δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἐλέου καὶ φόβου περαινούσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν -*idem*).

afirmà orgullós que l'Art no imita la Natura, sinó que la Natura imita l'Art⁸. L'artista no només copsa la Idea preexistent per, prenent-la com a model, donar forma a la rude i informe matèria⁹, sinó que, fins i tot avantatjant-la, l'artista crea la idea pràcticament *ex nihilo* i l'encarna. Conseqüentment, el veritable artista és creador i creació, poeta i poema, *poietés* i *poiema* –o *poiesis* que esdevé *poiema*- i Jesús creà certament un tipus sublim d'home i l'encarnà:

“Per a l'artista, l'expressió és l'única forma de poder concebre la vida... I adonant-se, amb la naturalesa artística d'algú per a qui el patiment i l'aflicció eren formes mitjançant les quals podia dur a terme la seva concepció de la bellesa, que una idea no té cap valor fins que s'encarna i esdevé imatge, ell mateix es converteix en la imatge de l'home que pateix, i com a tal ha fascinat i dominat l'art d'una manera que mai no ha aconseguit cap déu grec” (“*To the artist, expression is the only mode under which he can conceive life at all... And feeling, with the artistic nature of one to whom suffering and sorrow were modes through which he could realise his conception of the beautiful, that an idea is of no value till it becomes incarnate and is made an image, he made of himself the image of the Man of Sorrows, and as such has fascinated and dominated art as no Greek god ever succeeded in doing*” -171).

Poques vegades s'haurà afirmat amb tanta claredat que, o la idea (*eidéa* o *idéa*) esdevé imatge (*eikón*), o difícilment pot complir-se la seva missió informadora o afaiçonadora de la realitat tangible¹⁰, i potser per això Plató va comprendre també que, sense la seva imatge –que no pas mite- de la caverna, el seu programa metafísic era en bona mesura intel·ligible per inimaginable¹¹. Però a mi em pertoca de subratllar ara que, un cop més tractant-se d'O. Wilde, predicador a ultrança de l'art per l'art, resulta paradoxal, excessiu i fins i tot absurd que, per a una equiparació real amb el poeta Crist, el poeta Sòfocles no en tingui prou de presentar el resultat, *poiema*, de la seva imaginació o procés de creació literària, la seva *poiesis*, sinó que als ficticis protagonistes de les seves tragèdies –ell mateix queda per descomptat exclòs- a banda

⁸ “Life imitates art far more than Art imitates life... A great artist invents a type, and Life tries to copy it, to reproduce it in a popular form, like an enterprising publisher” (The Project Gutenberg Etext of *Intentions. The Decay of Lying*).

⁹ “Art takes life as part of her rough material, recreates it, and refashions it in fresh forms, is absolutely indifferent to fact, invents, imagines, dreams, and keeps between herself and reality the impenetrable barrier of beautiful style” (*idem*).

¹⁰ Vegeu també, p. e.: “The song of Isaiah, 'He is despised and rejected of men, a man of sorrows and acquainted with grief: and we hid as it were our faces from him,' had seemed to him to prefigure himself, and in him the prophecy was fulfilled. We must not be afraid of such a phrase. Every single work of art is the fulfilment of a prophecy: for every work of art is the conversion of an idea into an image. Every single human being should be the fulfilment of a prophecy: for every human being should be the realisation of some ideal, either in the mind of God or in the mind of man” (172).

¹¹ *República* 517b: ‘Doncs aquesta imatge’, deia jo al meu torn, ‘estimat Glaucó, cal aplicar-la, tota ella, al que s’ha dit abans, tot comparant, d’una banda, aquest espai que se’ns mostra per mitjà de la visió amb l’habitable de la presó i, d’una altra, la llum del foc del seu interior amb la força del sol. Al seu torn, la pujada cap amunt i la contemplació del que s’hi troba, un cop tinguda per l’ascensió de l’ànima vers la regió intel·ligible, almenys no et separaràs del que és la meva esperança, ja que tant desitges sentir quina és... Car versemblantment és més o menys així, si s’hi pensa segons la imatge que s’ha mencionat abans’ (Ταύτην τοίνυν, ἦν δ’ ἐγώ, τὴν εἰκόνα, ᾧ φίλε Γλαύκων, προσαπτέον ἅπασαν τοῖς ἔμπροσθεν λεγομένοις, τὴν μὲν δι’ ὀψεως φαινομένην ἔδραν τῆ τοῦ δεσμοτηρίου οἰκῆσει ἀφομοιοῦντα, τὸ δὲ τοῦ πυρὸς ἐν αὐτῇ φῶς τῆ τοῦ ἡλίου δυνάμει· τὴν δὲ ἄνω ἀνάβασιν καὶ θέαν τῶν ἄνω τὴν εἰς τὸν νοητὸν τόπον τῆς ψυχῆς ἀνοδὸν τιθεὶς οὐχ ἀμαρτήσῃ τῆς γ’ ἐμῆς ἐλπίδος, ἐπεὶ ταύτης ἐπιθυμεῖς ἀκούειν... εἰκὸς γάρ που οὕτως, εἶπερ αὖ κατὰ τὴν προειρημένην εἰκόνα τοῦτ’ ἔχει –la traducció és meva seguint l’edició de J. Burnet. *Platonis Opera*, vol. 4. Oxford: Clarendon Press, 1901, rpr. 1968).

d'heretar sovint una impuresa congènita, se'ls retreu implícitament la seva intrínseca incapacitat per encarnar el patiment real i convertir-se així en referència vàlida pel fet d'haver esta viscuda i representada.

A diferència de Jesús, Sòfocles no és certament “poeta” o creador de si mateix com tampoc no ho són Antígona, Èdip, Electra o Filoctetes. Però Sòfocles sí que és poeta o creador de tots ells i, bé que no són fruit de la seva única imaginació, sí que els ofereix com imatge artística i bella que, en ser contemplada, provocarà en el públic la purificació de passions semblants. El patiment humà s'encarna o esdevé imatge en ells, en Antígona, en Èdip, en Filoctetes, etc. – són també nostres com Crist -, i s'ha encarnat durant segles, cada cop que la representació de les seves respectives tragèdies ha convocat els espectadors occidentals a un acte contemplatiu o teatral –*theáomai*- tot proclamant obertament la seva herència cultural hel·lènica.

Si el meu comentari no resulta excessiu, jo diria fins i tot que la clara opció wildeana a favor de Crist en detriment de Sòfocles a l'hora de valorar la seva talla poètica o creativa és fruit, probablement inconscient, d'una incorregible hipervaloració personal –àdhuc en les dures circumstàncies del *De profundis*- que el duu a exaltar la voluntat, talent i enginy que mostrarà per convertir-se ell mateix en la imatge emblemàtica de l'esteticisme i, *mutatis mutandis*, a valorar en els altres aptituds semblants o a lamentar-ne la manca. És ja un tòpic assenyalar l'estretor dels límits de la realitat en què es movia “l'Art per l'Art” i la completa absorció de l'artista en les seves pròpies sensacions i obsessions¹², i potser per això no hauria d'estranyar-nos que, malgrat la naturalesa medieval –és a dir, fosca- de tot anacronisme, com el sentíem afirmar abans, no hagi pogut evitar l'anacronisme que suposa exigir a Sòfocles el compliment de la preceptiva de l'esteticisme vuitcentista.

Crist, en canvi, és tan modern com l'esteticisme més actual i només des dels postulats d'aquest darrer sembla Wilde poder apropar-se a la seva figura. És només la bellesa de Jesús o, millor dit, la seva capacitat per convertir en imatge bella la seva personalíssima personalitat ètica, la seva vida i la seva passió el que el sedueix completament i el guanya per a la seva causa. Importa poc que no sigui ell lògicament el poeta o creador de totes les imatges que llegà, com la del enterrament en el sepulcre del ric; allò essencial és la seva imaginació i genialitat que donaren lloc -des de la particular visió wildeana del personatge, és clar¹³- a tota una tradició iconogràfica posterior; allò essencial és també l'estímul que Jesús mateix representa per al desenvolupament de la imaginació dels altres, és a dir, la seva capacitat poètica¹⁴, fins al punt de convertir-lo amb el seu ajut en l'idíl·lic pastor d'una no menys idíl·lica Arcàdia:

“... la cerimònia de la coronació de la tristesa, una de les coses més meravelloses de la història escrita; la crucifixió de l'Innocent davant dels ulls de la seva mare i del deixeble que estimava... i l'enterrament final a la tomba del ric, amb el cos embolicat amb lli d'Egipte, amb espècies i perfums cars, com si hagués estat el fill d'un rei. Quan contemples tot això des del punt de vista de l'Art, només pots agrair que l'ofici suprem de l'Església sigui la representació de la tragèdia sense el vessament de sang... I per a mi és un motiu de respecte i de plaer recordar que el darrer vestigi del cor grec, que per a l'art s'ha perdut arreu, es troba en l'acòlit que respon al sacerdot durant la missa...

¹² Vegeu GAUNT, 1975, p. 166 i BEHRENDT, 1991; BROWN, 1997; DANSON, 1997; FRANCI, 1977; RABY, 1997.

¹³ Vegeu WILLOUGHBY, 1993.

¹⁴ Maria Magdalena podria ser el millor exemple: “Those whom he saved from their sins are saved simply for beautiful moments in their lives. Mary Magdalen, when she sees Christ, breaks the rich vase of alabaster that one of her seven lovers had given her, and spills the odorous spices over his tired dusty feet... All that Christ says to us by the way of a little warning is that every moment should be beautiful, that the soul should always be ready for the coming of the bridegroom, always waiting for the voice of the lover” (178).

Tanmateix, tota la vida de Crist –tan unides poden estar l’aflicció i la bellesa en el seu sentit i la seva manifestació- de fet és un idíl·li, malgrat acaba amb el vel del temple esquinçat, la foscor cobrint la terra i la pedra que rodola fins a la porta del sepulcre. Sempre te l’imagines com un nuvi jove amb els seus companys... com un pastor errant per una vall amb les ovelles, cercant un prat verd o un rierol fresc” (“... *the coronation ceremony of sorrow, one of the most wonderful things in the whole of recorded time; the crucifixion of the Innocent One before the eyes of his mother and of the disciple whom he loved... and his final burial in the tomb of the rich man, his body swathed in Egyptian linen with costly spices and perfumes as though he had been a king's son. When one contemplates all this from the point of view of art alone one cannot but be grateful that the supreme office of the Church should be the playing of the tragedy without the shedding of blood... and it is always a source of pleasure and awe to me to remember that the ultimate survival of the Greek chorus, lost elsewhere to art, is to be found in the servitor answering the priest at Mass... Yet the whole life of Christ - so entirely may sorrow and beauty be made one in their meaning and manifestation - is really an idyll, though it ends with the veil of the temple being rent, and the darkness coming over the face of the earth, and the stone rolled to the door of the sepulchre. One always thinks of him as a young bridegroom with his companions, as indeed he somewhere describes himself; as a shepherd straying through a valley with his sheep in search of green meadow or cool stream*” -167-8).

I de bell nou per a Wilde l’escull insalvable per a les tràgiques criatures del poeta Sòfocles deu ser la “crucifixió de l’Innocent”. Ni tan sols el sacrifici d’Antígona, fidel al dictat de la seva consciència i decidida a anteposar les lleis de la Humanitat a les humanes lleis, i situada ara anacrònicament sobre un dels plats d’una balança cristiana, mai no aconseguiria d’esborrar la màcula del seu suïcidi. I, per descomptat, no hi ha imaginació humana capaç de transmutar sense altes dosis de violència hermenèutica els generalment afligits i turmentats protagonistes de les tragèdies sofoclees en els nuvis arcàdics d’un món idíl·lic¹⁵.

No puc, doncs, ni he d’avançar més per un camí que ens duria, anacronisme rere anacronisme, a l’absurd. Al cap i a la fi, podria semblar fins i tot que aquestes darreres reflexions són ja el resultat d’una elecció, la meua, clarament desencertada. Els asseguro, però, que, quan vaig elegir el tema de la meua breu comunicació, vaig valorar avantatges i inconvenients quant a una exposició que ha d’aspirar sempre no només a ser coherent sinó també a suscitar l’interès general. No es tracta ni s’ha tractat en cap moment, des de la meua condició de filòleg clàssic, de corregir o temperar per una mena d’estúpid despit professional l’admiració sentida pel Crist poeta -en el seu cas una veritable conversió estètica i espiritual-, que Wilde contraposa, bé que reconeixent-li amplis mèrits, a la sentida per Sòfocles. Malgrat la fredor inherent a l’anàlisi, amb freqüència més perceptible la primera com més objectiva és la segona, res més lluny de la meua intenció que prendre, ni tan sols uns segons, un camí com aquest. Ben al contrari, he pensat sempre que és en el *De profundis* de l’escriptor irlandès on, al meu entendre, trobem algunes de les pàgines més belles, per sentides abans que per estètiques, sobre l’experiència personal d’una

¹⁵ Ni tan sols Wilde pot embellir la seva tragèdia: “I remember that I used to say that I thought I could bear a real tragedy if it came to me with purple pall and a mask of noble sorrow, but that the dreadful thing about modernity was that it put tragedy into the raiment of comedy, so that the great realities seemed commonplace or grotesque or lacking in style... Everything about my tragedy has been hideous, mean, repellent, lacking in style; our very dress makes us grotesque. We are the zanies of sorrow” (183).

kátharsis cristiana¹⁶. L'ajudà sens dubte la paradoxa que ell descobreix arrelada fins i tot en el centre mateix de la personalitat de Crist. Si en el *Simposi* platònic s'afirma que “*éros* és en primer lloc amor de quelcom i, en segon, amor del que li pugui mancar” (200e), Wilde, platònic com pocs, admet de ben segur la possibilitat d'un desig o mancança divina que fa més humana la seva inhumana perfecció i li permet d'apropar-se al pecador, a ell mateix, talment com l'experiència tràgica de l'home, com ho fou la seva a la presó, desvetlla en ell l'amor o desig de Déu i la seva perfecció:

“El món sempre ha estimat el sant pel fet de ser la màxima aproximació possible a la perfecció de Déu. Crist, per alguna mena d'instint diví, sembla haver estimat sempre el pecador pel fet de ser la màxima aproximació possible a la perfecció de l'home. El seu desig essencial no era reformar les persones, ni tampoc alleujar el patiment... d'una manera que el món encara no entén, considerava que el pecat i el patiment eren en sí mateixos coses belles i sagrades, formes de perfecció... el pecador ha de penedir-se... és el moment de la iniciació... és el mitjà pel alterar el passat... Els grecs ho creien impossible” (“*The world had always loved the saint as being the nearest possible approach to the perfection of God. Christ, through some divine instinct in him, seems to have always loved the sinner as being the nearest possible approach to the perfection of man. His primary desire was not to reform people, any more than his primary desire was to a relieve suffering... in a manner not yet understood of the world he regarded sin and suffering as being in themselves beautiful holy things and modes of perfection... the sinner must repent... The moment of repentance is the moment of initiation... it is the means by which one alters one's past. The Greeks thought that impossible*” -178-9).

“Ara em sembla que algun tipus d'amor és l'única explicació possible de l'extraordinària quantitat de patiment que hi ha al món... el món s'ha edificat certament amb l'aflicció... perquè altrament l'ànima de l'home, per a qui es féu el món, no podria assolir la plena perfecció ” (“*Now it seems to me that love of some kind is the only possible explanation of the extraordinary amount of suffering that there is in the world... the world has indeed... been built of sorrow... because in no other way could the soul of man, for whom the world was made, reach the full stature of its perfection*” -162).

Crist era, per tant, essencial per a Wilde. Però allò que desitjo subratllar és que la severa revisió *de profundis* del valor ètic de la seva persona i actes o, el que fóra el mateix, una nova *poïesis* o autorecreació segueix emparant-se de fet en la seducció exercida per la tragèdia grega – i, evidentment, per la sofoclea-, és a dir, pel seu model, més humà i menys exigent, com és sabut, pel que fa a la puresa o innocència dels seus principals protagonistes.

¹⁶ Bé que la purificació li arribarà també via adoració grega de la Natura: “I have a strange longing for the great simple primeval things, such as the sea, to me no less of a mother than the Earth. It seems to me that we all look at Nature too much, and live with her too little. I discern great sanity in the Greek attitude. They never chattered about sunsets, or discussed whether the shadows on the grass were really mauve or not. But they saw that the sea was for the swimmer, and the sand for the feet of the runner. They loved the trees for the shadow that they cast, and the forest for its silence at noon. The vineyard-dresser wreathed his hair with ivy that he might keep off the rays of the sun as he stooped over the young shoots, and for the artist and the athlete, the two types that Greece gave us, they plaited with garlands the leaves of the bitter laurel and of the wild parsley, which else had been of no service to men. We call ours a utilitarian age, and we do not know the uses of any single thing. We have forgotten that water can cleanse, and fire purify, and that the Earth is mother to us all. As a consequence our art is of the moon and plays with shadows, while Greek art is of the sun and deals directly with things. I feel sure that in elemental forces there is purification, and I want to go back to them and live in their presence” (207-8).

“Els déus són estranys. No fan ús només dels nostres vicis per fuetejar-nos. Ens duen a la ruïna per mitjà del que en nosaltres és bo, amable, humà, tendre. Si no hagués estat per la compassió i l’afecte envers tu i els teus, ara no ploraria en aquest lloc horrible” (“*The gods are strange. It is not our vices only they make instruments to scourge us. They bring us to ruin through what in us is good, gentle, humane, loving. But for my pity and affection for you and yours, I would not now be weeping in this terrible place*” -119)...
 “Vaig creure que la vida seria una comèdia brillant, i que tu hi havies de ser una de les seves gracioses figures. Vaig descobrir que era una tragèdia repugnant i repel·lent” (“*I thought life was going to be a brilliant comedy, and you were to be one of the graceful figures in it. I found it to be a revolting and repellent tragedy*” -124).

Wilde se sap interpretar en aquests moments d’un clar procés d’ironia tràgica que, amb independència que Aristòtil no valorés el seu enorme efecte dramàtic, el duu, no des de la puresa absoluta però sí que des de la humana bondat, a la perdició. No obstant, no pot ni pretén equiparar-se amb Crist, perquè en ell nià *hybris* i aquest detall, no pas insignificant, sí que el situa al mateix nivell que molts dels personatges tràgics de Sòfocles: “Per a molts vaig ser l’àrbitre de l’estil en art; l’àrbitre suprem per a alguns... i sens dubte hauria continuat essent el Rei, si no m’hagués deixat atraure al món imperfecte de la passió grollera i incompleta, a l’apetit sense distinció, al desig sense límit” (“*I was to many an arbiter of style in art; the supreme arbiter to some... and would have remained King indeed, had I not let myself be lured into the imperfect world of coarse uncompleted passion, of appetite without distinction, desire without limit*” -147). En conseqüència, només resta ja, des de la perspectiva que li dona el temps i la distància, contemplar la seva vida com una clàssica experiència tràgica d’ascens i caiguda, de *rise and fall*, i constatar amargament que la *katastrophé* o capgirament de la situació és per als humans quelcom més que una possibilitat remota. Wilde manté que el seu agosarat descens a les profunditats, allí on difuminada per la foscor l’Ètica es dilueix, fou deliberat, però és força evident que, un cop a la presó, descobreix anagnòricament la magnitud real de la tragèdia, de la seva tragèdia, i l’*ékplexis* o sorpresa el colpeix com colpí per exemple l’Èdip de Sòfocles:

“Els déus m’ho havien donat gairebé tot. Però em vaig deixar temptar per llargs períodes d’un benestar forassenyat i sensual. Em divertia essent un *flaneur*, un *dandy*, un home de moda. Em vaig envoltar de naturaleses inferiors i d’intel·lectes encara més pobres. Em vaig convertir en el dilapidador del meu propi geni, i malbaratar una joventut eterna em produïa un estrany plaer. Cansat de romandre a les alçades, em vaig precipitar deliberadament a les profunditats en cerca de noves sensacions” (“*The gods had given me almost everything. But I let myself be lured into long spells of senseless and sensual ease. I amused myself with being a flaneur, a dandy, a man of fashion. I surrounded myself with the smaller natures and the meaner minds. I became the spendthrift of my own genius, and to waste an eternal youth gave me a curious joy. Tired of being on the heights, I deliberately went to the depths in the search for new sensation*” -151-2).

Finalment, en aplicació sempre singular dels preceptes aristotèlics –ja que en molts moments aquesta celebèrrima epístola és gairebé la representació escrita d’una tragèdia-, els efectes de la seva lectura per al seu estimat Bosie haurien de ser tan didàctics¹⁷ com catàrtics: “Vas venir a mi

¹⁷ Com amant grec (*erastés*) que es considerava, Wilde lamenta de fet –no tan sols en relació a Bosie, sinó també a si mateix- no haver actuat com un pedagog, com un adult que, precisament pel fet de ser-ho, mai no hauria d’haver abdicat de les seves responsabilitats: “I blame myself for allowing an unintellectual friendship, a friendship whose primary aim was not the creation and contemplation of beautiful things, entirely to dominate my life” (99)... But most of all I blame myself for the entire ethical degradation I

per aprendre el plaer de la vida i el plaer de l'art. Potser he estat elegit per ensenyar-te quelcom de més meravellós: el significat del dolor i la seva bellesa" ("You came to me to learn the pleasure of life and the pleasure of art. Perhaps I am chosen to teach you something much more wonderful –the meaning of sorrow and its beauty"). Aprenentatge i purificació durs sens dubte¹⁸, car "rere l'aflicció hi ha sempre aflicció. El dolor, a diferència del plaer", i ho diu l'autor de *The Picture of Dorian Gray*, "no duu màscara" ("... behind sorrow there is always sorrow. Pain unlike pleasure, wears no mask" -210-11).

Referències bibliogràfiques completes:

- . Aristòtil. *Poètica* (ed. R. Kessel. *Aristoteles de arte poetica liber*. Oxford: Clarendon Press, 1965, rpr. 1968, TLG).
- . B. BASHFORD, *Oscar Wilde: the Critic as Humanist*, London.
- . K. E. BECKSON, *The Oscar Wilde Encyclopedia*, New York.
- . P. BEHRENDT, *Oscar Wilde: Eros and Aesthetics*, London.
- . J. P. BROWN, *Cosmopolitan Criticism. O. Wilde's Philosophy of Art*, Charlottesville, London.
- . S. CALLOWAY, *The Exquisite Life of Oscar Wilde*, London.
- . L. DANSON, *Wilde's Intentions: the Artist in his Criticism*, Oxford 1997.
- . R. ELLMANN, *Oscar Wilde*, Barcelona.
- . G. FRANCI, *Il sistema del dandy: Wilde...*, Bologna.
- . W. GAUNT, *The Aesthetic Adventure*, London.
- . M. HOLLAND, *The Wilde Album*, London.
- . M. KNOX, *Oscar Wilde: a Long and Lovely Suicide*, New Haven, London.
- . T. MIKOLYZK, *Oscar Wilde: an Annotated Bibliography*, Westport, London.
- . Plató. *República* (ed. J. Burnet. *Platonis Opera*, vol. 4, Oxford Clarendon Press, 1901, repr. 1968, TLG).
- . P. RABY (ed.), *The Cambridge Companion to Oscar Wilde*, Cambridge.
- . G. SAWERS, *A Ladder for Mr. Oscar Wilde*, Reading.
- . A. VARTY, *A Preface to Oscar Wilde*, London.
- . G. WILLOUGHBY, *Art and Christhood: the Aesthetics of Oscar Wilde*, Cranbury.
- . J. ZELTER, *Sinnhafte Fiktion und Wahrheit: Untersuchungen zur ästhetischen und epistemologischen Problematik des Fiktionsbegriffs im Kontext europäischer Ideen und englischer Literaturgeschichte*, Tübingen.

allowed you to bring on me. The basis of character is will power, and my will power became absolutely subject to yours" (103).

¹⁸ Recordí's el seu advertiment: "You must read this letter right through, though each word may become to you as the fire or knife of the surgeon that makes the delicate flesh burn or bleed" (98), advertiment en el qual, d'altra banda, podria endevinar-se un ressò heracliteu: "Els metges, malgrat tallar, cremar i turmentar els malalts, exigeixen rebre'n un salari no indigne ..." (B 58 *Diels-Kranz*).